

Barn med föräldrar i fängelse kanske inte är en speciellt vanlig företeelse på fritidshem. Men oavsett social bakgrund ska varje barn bemötas utifrån sina behov, säger fritidspedagogerna Christina och Olle.

”Fritidshem ska vara en fristad”

TEXT BIRGITTA STOLT
ILLUSTRATION MOA HOFF

Olle har jobbat i elva år på fritidshem och Christina har jobbat i 30 år. Christina har hunnit med att uppleva en rad komplexa situationer under åren.

– Alla barn som har något slags social problematik ska ha sitt, oavsett om föräldern sitter i fängelse, är psykiskt sjuk eller missbrukar, säger hon.

Vi sitter inne på kontoret på ett fritidshem på Södermalm i Stockholm och pratar om vad det innebär att hantera just barn med föräldrar i fängelse. På Södermalm är det inte speciellt vanligt som det verkar, om man lyssnar runt bland fritidshemmen. Men det förekommer trots allt, då och då.

Under de 30 år som Christina har arbetat, så har hon stött på situationen med föräldrar i fängelse tre gånger. Olle har gjort det en gång.

– Jag minns en flicka som vi hade, hon var då cirka sex år och minst av allt förtegen. Vid ett tillfälle sa jag till henne att hennes pappa eller mamma snart skulle komma och hämta henne. Hon ropade då: ”Nej, min pappa kommer inte, för han sitter i fängelse”, berättar Christina. Det var så Christina fick veta att flickans pappa befann sig i fängelse.

CHRISTINA BERÄTTAR ATT flickan var helt öppen om sin situation. Barnen i flickans närhet var varken fördömande eller särbehandlade henne, vad personalen kunde se.

– Det är bra att kunna ha ett nära samarbete med den förälder som finns kvar där för barnet. För den här flickan kändes situationen ganska odramatisk. De andra barnen sa bara: ”Jaha, är det så”, när de fick höra om hennes pappa, berättar Olle.

Christina påpekar hur känsliga barn är för vuxnas beteende. Om en vuxen tycker något är konstigt eller om personalen uttrycker fördomar och kritik så pekar barnen det direkt, nämner Christina.

– När den här flickans pappa fick större friheter och kunde komma på permission så var han väldigt engagerad i flickan och hjälpte henne med läxläsningen och var med på utvecklingssamtalen. Jag hade en väldigt positiv kontakt med honom, säger Olle.

Christina och Olle berättar att de andra barnens föräldrar aldrig kom fram till dem och frågade något kring situationen med flickan. De tog inte heller avstånd, eller förbjöd sina barn att leka med henne.

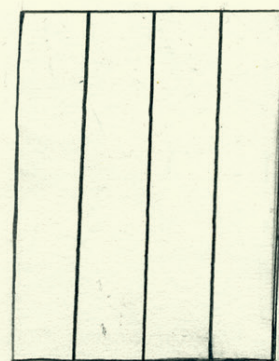
Men beroende på brottsart eller kontakten mellan mamman och pappan och även social status så kan situationerna för barn med en frihetsberövad förälder se väldigt olika ut enligt uppgifter från Bryggan Stockholm, som fungerar som ett stöd till barn och anhöriga till frihetsberövade.

Christina var även med om två andra situationer. Dessa diametralt olika den med den öppenhetiga flickan.

– Vid vårt första möte med den här mamman som jag ska berätta om nu, så sa den mamman till oss att hennes son och dotter inte visste om att pappan satt i fängelse, utan att hon hade sagt att han jobbade utomlands. Hennes dotter spelade ut mycket och var aggressiv. Hon styrde och ställde och var ofta i maktkamp med mamman, berättar Christina.

Den här flickan mådde inte bra enligt Christina. När hon kom upp i högstadiet var hon väldigt synlig och hördes i korridorerna. Hon behövde mycket uppmärksamhet.

När Olle och Christina berättar om situationen med barn i fängelse är de hela tiden noggranna med att understryka, att oavsett problem så ska varje barn mötas utifrån sin specifika situation. Att man inte kan ha en specifik handlingsplan för hur man ska agera om någon åker i fängelse, och en annan handlingsplan för exempelvis missbruksproblematik eller psykisk sjukdom.

Blickar man ännu längre bakåt, till 1985–86, så arbetade Christina i en annan kommun, där hon kom i kontakt med en kille som levde i en missbrukarfamilj. Enligt Christina var det kaos i familjen och båda föräldrarna åkte in och ut ur fängelset. Socialen var inkopplade och barnen bodde i fosterfamilj mellan varven. Den pojken som Christina hade hand om mådde mycket dåligt och var väldigt utåtagerande.

– Hans kompisar och deras föräldrar kände mycket för honom och tog hand om honom lite extra. Och jag minns även den gång när han inte blev hämtad och jag stod där själv kvar med honom vid stängning. Hans syster kom sedan och berättade att mamman blivit häktad av polisen, när hon varit hemma över lunchen. De hade inte meddelat barnen eller skola och fritids. Jag fick ringa runt till narkotikapolisen och slutligen pratade jag med en kriminalare, berättar Christina.

Hon säger att hon var arg och besviken på polisen som inte tog ansvar för barnens situation. Om inte Christina hade ringt runt och tagit reda på var mamman var och sedan kontaktat den fosterfamilj som barnen tidigare varit hos, hade de gått hem till ett föräldralöst hem. Hon säger att hon innerligt hoppas att det var ett olycksfall i tjänsten och att polisens rutiner har förändrats.

Det finns en hel del berättelser enligt anhöriga till frihetsberövade på Bryggan som berättar om hur polisen i tid och otid stormar både förskola, skola och fritidshem. Hur förskola, fritidshem och skola hanterar barnens situation med föräldrar i fängelse, kan vara avgörande för hur stor skadan blir hos barnet, enligt anhöriga till dessa barn.

– Det är helt oacceptabelt. Ska polisen komma till skolan ska de först prata med personalen så inte föräldern i fråga och berörda barn ska behöva stå där framför alla andra föräldrar och barn och skämmas. Polisen kan vänta två minuter tills den misstänkte föräldern har lämnat sitt barn. Skola och fritidshem ska vara en fristad, där barnen ska få det som de behöver, oavsett situation. ■

Namnen i texten är fingerade

Hon har varit kriminalvårdare och barnombud på Beatebergsanstalten. Nu arbetar Nina som informatör på den ideella organisationen Bryggan Stockholm. Hon understryker vikten av att vara ärlig med barnen om föräldrarnas fängelsevistelse – utan att de behöver veta allt.

”Man ska vara öppen och ärlig – men barnen behöver inte höra allt”

TEXT BIRGITTA STOLT
ILLUSTRATION MOA HOFF

Nina ger ett väldigt varmt och förtroendeingivande intryck. Hon har jobbat på Bryggan i två år nu. Många tror att hennes arbete är tungt och tufft men själv säger hon att det består av så mycket glädje och att det är starkt att se hur barnen själva stödjer varandra. Ninas arbetsuppgifter är av lite varierad karaktär. Dels åker hon ut på häkten och fängelser och informerar om Bryggan och barnperspektivet inom kriminalvården. Dels har hon stödsamtal med familjer, håller i familjeaktiviteter och öppet hus-verksamheten på Bryggan, har föräldrakurser och hjälper familjer att återförenas efter en fängelsevistelse. Hon berättar att hon skulle vilja göra så mycket mer för de här barnen än vad hon kan göra nu.

– Vi skulle kunna ha föräldracafé som vi hade förr. Då träffades barnen för sig och mammorna och papporna för sig. Det finns så mycket frågor. Man ska vara öppen och ärlig med barnen men de behöver inte veta allt.

Vad säger ni till barnen som kommer hit?

– Först hör vi med dem lite försiktigt om de vet vad Bryggan är, vi försöker fråga den medföljande föräldern om barnet vet. Sedan så berättar vi vad vi gör och vilka vi är och så säger vi att alla barn som kommer hit har en förälder i fängelse.

Hur brukar barnen må?

– För många är det svårt att ta steget att komma till Bryggan, framför allt för ungdomarna. Många barn är lite tillbakadragna i början, vilket kan vara sunt. Men de blir väldigt trygga av att vara här. De vuxna får stöd, så jag tror att de stärks. De mår bättre som individer när de får en förståelse för sin situation.

Man pratar oftast om papporna som sitter i fängelse, hur är det med mammorna?

– I flertalet av fallen är det papporna som sitter i fängelse. När mamma sitter i fängelse är barnen ofta placerade hos familjehem och de kommer sällan hit. Vi upplever att det är svårare för barn som är placerade att komma till Bryggan.

Vad är det som hjälper barnen mest under tiden som föräldern sitter i fängelse?

– Att barnen får vara delaktiga och att de vågar ställa frågor. Ju mer de får förklarat för sig desto bättre, de behöver få veta sanningen och förstå det som händer. Många barn tror att ett fängelse ser ut som i Björnligan, att man skakar galler och får vatten och bröd. Det är viktigt att de får veta att ingen slår pappa, att han har ett eget rum och äter mat i en matsal, att han kan jobba och gå i skolan, och att han har kompisar där.

Ju mer de vet desto mindre behöver de oroa sig och då kan de lättare fokusera på sina egna saker. Det är inget farligt att de blir ledsna, alla känslor är tillåtna.

Har ni någon typ av samtalsmetod som ni använder er av?

– Framför allt så lyssnar vi. Vi hör vad det är för behov som finns och vilket stöd som då behövs. På Bryggan har vi som jobbar gått en utbildning i MI, motiverande samtal, så det är den metod vi använder oss av.

Vad händer med barnens självbild när föräldern sitter i fängelse?

– Ibland säger de att det är coolt att ha en förälder i fängelse. Andra tänker att: ”Det kanske var för att jag ville ha en massa saker och att pappa behövde fixa dem till mig som han åkte i fängelse”. Vi säger till barnen att det aldrig är deras fel. Att det är föräldern som gjort något olagligt och därför måste sitta i fängelse. Men många barn säger inte så mycket, de är glada när de är här, de kan pusta ut och känna gemenskap med de andra barnen.

Hur är deras relation till polisen?

– Det beror på hur föräldern lägger fram det. En del kan känna hat mot polisen, och tycker att det är deras fel att de åkt fast. Men det handlar mycket om hur den vuxne hanterar det och vad som inträffade när föräldern blev hämtad av polisen. Men det är viktigt att de inte får en negativ samhällssyn. →

Kan man säga att barnen är medberoende till den som sitter i fängelse?

– Det är lätt att man som anhörig levit i någon typ av lögn, man kan ha vetat att det pågått saker men blundat. Barn är oftast lojala mot sina föräldrar och vill för det mesta besöka sin förälder i fängelset. Men ibland kan det vara så att den som sitter inne vill träffa sin familj flera gånger i veckan men frågan är om barnet verkligen vill binda upp sig varje helg till ett fängelsebesök när det finns så många andra saker att göra med sina kompisar på helgerna. Men vissa intagna är förstående till att barnen behöver ha sitt eget liv på helgerna också. Man kan ju ha kontakt på flera sätt med sitt barn, skriva brev eller prata i telefon.

Vad är det som oftast är mest skadligt med att ha en förälder i fängelse?

– Enligt forskning finns det en ökad risk att hamna där själv. Det är viktigt att barn får stöd och kunskap om sin situation. Ens förälder är alltid ens förälder, men barnen har blivit svikna. För vissa barn kan det vara skönt att föräldern sitter inne – då får man bort stöket och oron och slipper vara förälder till sin förälder.

Kan man se någon skillnad på om tjejer och killar reagerar olika på att deras förälder sitter i fängelse?

– Det kan bli tuffare för killar om deras pappa sitter inne och för tjejer om deras mamma sitter inne. Det beror ju även på vilken personlighet barnet har, vilken ålder barnet har och om barnet hade en nära relation till föräldern innan föräldern åkte in. Nina berättar att barnen och de vuxna ofta fortsätter att komma till Bryggan även efter att föräldern har kommit ut. Bryggan hjälper även till med återförening av familjer. Men Bryggan försöker att stötta på olika sätt, har parsamtal och finns med hela vägen.

Nina nämner även att man måste orka och våga ta stöd och hjälp från sin omgivning, både av professionella samt av sina nära, vilket kan göra att det blir lättare att handskas med den situation man befinner sig i. Hon avslutar med att säga:

– För barnen är det viktigt att de får kännedom om att de har rätt till eget stöd och var de kan få det. ■

Namnen i texten är fingerade

Det finns många barn som har en förälder i fängelse. Enligt Kriminalvården (nov 2008) är det 10 500 barn, i Sverige, som dagligen berörs av att ha en förälder som är frihetsberövad. Det är en svår situation för barnen, när en eller båda föräldrarna sitter i fängelse.

EN PLATS FÖR BARN TILL FÖRÄLDRAR I FÄNGELSE

Bryggan är en ideell förening som genom sin verksamhet ger stöd åt barn som har föräldrar i fängelse eller häkte. Bryggan arbetar utifrån ett barnperspektiv, vilket betyder att de alltid sätter barnets behov och rättigheter främst. Organisationen arbetar efter FN:s Barnkonvention.

Genom verksamheten erbjuder Bryggan både direkt och indirekt stöd till barnen. Genom stödgrupp, ungdomsgrupp och enskilda samtal får barn och ungdomar stöd och ökad kunskap samt möjligheten att träffa andra barn och ungdomar i liknande situation.

Föräldrar erbjuds stöd i sitt föräldraskap både genom individuellt stöd och grupper. Hela familjen erbjuds aktiviteter och utflykter, en meningsfull fritid, med möjlighet att träffa andra familjer och dela erfarenheter.

Varför svarar inte Jan?

Många som skriver inlägg på utbildningsminister Jan Björklunds Facebooksida är arga för att de inte får något svar. De undrar varför han har en sida när varken han själv eller någon i hans stab bemödar sig med att svara på inlägg där.

Enligt hans pressekreterare Elin Boberg är svaret att "Jan

Björklund har ett Facebook-konto för att finnas där många finns".

Lite motsägelsefullt meddelar hon dock att hans politiska stab har valt att enbart ge enskilda svar på frågor eller kommentarer som ställs via registratorn på utbildningsdepartementet, webbadress: regeringen.se/sb/d/7384. Där får man alltid ett svar, konstaterar hon.

Kanske vore det en god idé att skriva ut den informationen på facebooksidan så folk inte behöver bli irriterade i onödan ... (reds anmärkning)

Fler pojkar anmäler

Under förra året ökade antalet anmälningar om kränkande behandling i skolan markant. 83 procent fler anmälningarna inkom till Skolinspektionen och Barn- och elevombudet, BEO, under 2010 jämfört med 2009.

30 procent av anmälningarna handlar om kränkningar från personal, 14 procent om kränkningar från både personal och elever.

Pojkar står för 55 procent av anmälningarna, motsvarande för flickor är 36 procent. I övriga fall har flera elever kränkts, alternativt har det inte uppgivits i anmälan vem som drabbats.

Hälsovanor

Det finns tydliga sociala skillnader i barns fysiska aktivitet, men den har ökat något visar undersökningen "Skolbarns hälsovanor" som görs varje år sedan 1985.

Folkhälsoinstitutet rekommenderar att barn och unga ska röra på sig minst en timme om dagen. I den högsta socioekonomiska gruppen når 45 procent målet medan 30 procent är fysiskt aktiva en timme om dagen i den lägsta socioekonomiska gruppen. Samma jämförelse kan göras bland andelen barn som sällan eller ald-

rig tränar, 20 procent i den lägsta gruppen och 11 procent i den högsta socioekonomiska gruppen.

fhi.se/aktuellt/nyheter/barn

Fritidspedagogen 5/2011